KLANĚNÍ MUDRCŮ

Původ materiálu
Pokorný Pavel

VSTUPNÍ VERŠ

Iz 9,2 Hospodine, celým svým srdcem ti vzdávám chválu, o všech divuplných činech tvých chci vypravovat.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Mi 5,1-4a

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

-**příběh je svědectvím biblického univerzalismu**– v postavách mudrců (dosl. mágů) se naplňuje prorocké očekávání, že i pohané najdou v mesiášské době cestu k Bohu a vzdají mu úctu. Přečtěte si např. Iz 60,1-14 a srovnejte, kolik motivů i reálií v Matoušově vyprávění najdete. Tímto univerzalistickým rysem je završena i předchozí úloha (Iz 11,10), nyní ho ve svém vyprávění můžete podtrhnout. “Hvězdu, vycházející z Izraele, viděly národy v dalekých zemích a přicházely se Mesiáši poklonit.” (Tinie de Vries, Tím vše začíná, str. 195). Doporučujeme proto ve výkladu soustředit se pouze na verše 1-12.

- **mudrci – mágové –** jsou ztělesněním pohanského pojetí moudrosti. Ve SZ je typem takovéhoto moudrého Bileám (Nu 22-24). V pohanském pojetí znamená moudrost co nejhlubší vhled do zákonitostí světa, vesmíru, přírody – proto má moudrost mágů blízko k astrologii. Ten, kdo má vhled do “mechanismu dění okolo”, nemůže ovšem dodat skutečnou naději – pouze poodhalit, jak to chodí. Ale právě takoví jsou uctíváni. Biblická moudrost naproti tomu vyrůstá z pokory, která nestaví na odhalení vesmírných či dějinných zákonitostí, ale na stále nové otevřenosti Božím nárokům, radám, přikázáním a zaslíbením (viz příběh o Šalomounovi, užitečné je též přečíst si např. Př 1,20-33). Matoušův příběh je fascinující na jedné straně svou otevřeností vůči reprezentantům mimobiblického pohledu – nikterak se nad ně nepovyšuje. Zároveň ovšem ve chvíli, kdy poklekají před betlémským dítětem, klanějí se tomu, který

ztělesňuje moudrost hospodinovskou.

- **kde je ten právě narozený král?** – mágové, vedeni konvenční moudrostí, přišli do Jeruzaléma a zjišťují, že se octli ve slepé uličce. Jejich otázka čtenáře upozorňuje, že tváří v tvář narozenému Ježíši nevystačí s konvenční moudrostí či náboženskou zkušeností – ale musí se vždy znova tázat. Odpověď nalezne nikoli u králů – ale ve zvěsti proroků. Že tato odpověď zazní zprostřed Herodova paláce, patří k ironii dějin spásy – i tak se Hospodin směje mocným, kteří chtějí mít všechno ve své režii (Ž 2)

-**Herodes –** dostal po zprávě o zjištění mudrců strach jako mnozí jiní diktátoři. V atmosféře strachu udržoval i Jeruzalém: když se znepokojí Herodes, znepokojí se i celý Jeruzalém (v. 3), když Herodes rozkáže, zaleknou se učení i prostí. Zároveň Herodes jedná jako obratný diplomat. Z mudrců si chtěl udělat elegantním způsobem vyzvědače, kteří by posloužili jeho plánům. Pravověrní židé neměli Heroda rádi, protože byl cizinec – Idumejec. Ze strachu řekli vše, co věděli, ačkoli znali jeho ukrutnost. Nadějná zvěst proroků (Mi 5,2nn) se tak stala informací, která má vládci posloužit v jeho nekalém plánu.

-**hvězda**– nově objevená hvězda znamenala v astrologickém pojetí zrození krále. Čtenář si však má vzpomenout na ”hvězdu z Jákoba” (Nu 24,17). Ta se – jako zaslíbení od Hospodina – ukázala mágovi Bileámovi – ta vede mudrce i čtenáře k rozpoznání, kdo je pravý král. Jako správná odezva Božího jednání “jde před nimi” – razí jim cestu.

-radost – je jedním ze způsobů, jak reagují ti, které zasáhlo vánoční evangelium. Mudrci se ovšem neradují z toho, že vidí Ježíše, ale že opět vidí hvězdu (v.10) a nalezli dobrý směr. Ježíši pak vzdávají úctu, klaní se mu. Základní lidskou odpovědí na Boží zavolání nebo na setkání s Ježíšem není pouze radost, ale také úcta, bázeň, údiv.

- pokleknutí – není jen formální zdvořilost, mudrci ”padli na zem”. Vzdávají královskému dítěti (Iz 11,6nn) poctu jako tomu, v němž rozpoznávají boží přítomnost. Vypravěč ovšem nechce, abychom si představovali dítě se svatozáří – jde o paradox – v bezmocném dítěti, které bude zanedlouho Josef zachraňovat před Herodovým hněvem – je nablízku Boží sláva a moudrost a záchrana. Tento **"bláznovský" rys víry** vidíme již u Abrahama, soudců a proroků, ale mluví o něm např. i žalmista: "Ústy nemluvňat a kojenců jsi vybudoval mocný val.." (Ž 8,3)

2. ÚSKALÍ TEXTU

- nebojte se odvahy, s jakou Matouš uvádí na scénu evangelia reprezentanty pohanské moudrosti. Kdykoli křesťané zapomněli na tento univerzalistický rys víry, stali se propagátory tvrdé ideologie a ztratili zář evangelia. Odmítali pak přiznat váhu těm lidem, kteří sice jméno

Hospodinovo neznali, ale svou vlastní moudrostí a touhou po poznání Mesiáše předešli vzdělané náboženské funkcionáře a pracovníky. (Tehdy to byli kněží a zákoníci, později se k nim přiřadili křesťanští kněží a zákoníci.)

-moudrosttěchto mudrců bychom neměli spojovat jen s hvězdářskou a **astrologickou** učeností. V horoskopech, jak sice připomíná i hlubinná psychologie, je uloženo kolektivní vědomí lidstva, ale nakládání s tímto kolektivním vědomím je svévolné a nebezpečné. Vytváří se tak v člověku představa, že určitá životní období jsou neodvolatelně poznamenána štěstím nebo neštěstím, že lidé narození v určitém znamení mají nutně určité dané charakterové vlastnosti. Tento fatalismus (víra v předurčenost lidského osudu) vede častokrát k omlouvání zjevných provinění proti lidskosti. S tímto fatalismem bojovali již proroci (Jr 10,ln). Na astrologii se můžeme dívat jako na rezervoár zkušeností pro psychologa. Pro rozhodování víry nemá fatalismus váhu a význam. Mudrci se na své cestě potřebují setkat s prorockou zvěstí (prostředkovanou "písmáky" na Herodově dvoře). Ta je teprve správně nasměruje (v.9).

- někteří astronomové se snaží zkombinovat novozákonní "historické" údaje s průběhem hvězdných drah a "vypočíst" tak přesné datum Ježíšova narození. Je potřeba upozornit děti, že to nejde. Jednak proto, že jednotliví evangelisté nepíší nějaký harmonogram událostí kolem narození Ježíše Krista, jednak proto, že jim o přesné datum narození prostě vůbec nejde. Vědci, kteří evangelia berou jako informace k vypočtení data Ježíšova narození, si počínají značně nevědecky, používají evangelia k něčemu jinému, než bylo napsáno. Nejpřesnějšími souřadnicemi hvězdy z příběhu je Nu 24,17. Tady je potřeba pátrat, chceme-li se o poselství příběhu dozvědět co nejvíc.

- lidové podání, které mluví o “třech králích”, nemá v textu přímou oporu. Odvozuje se pravděpodobně od počtu darů (v. 12). Sami si můžete zvolit, jestli budete vyprávět o velké výpravě mudrců, nebo o zástupcích, kteří “hučící moře pronárodů” (Iz 60,5) reprezentují.

3. METODICKÉ POKYNY

Na začátku můžete dětem obrázek ukázat a ptát se jich, kam podle nich kdo dojde. Vyprávění potom mohou sledovat se zájmem, zda hádali správně. Když po vyprávění najdou a barevnými tužkami vyznačí příslušné cesty, můžete o obrázku dal mluvit: Proč jsou ty cesty tak klikaté? Je tu nějaká přímá cesta? Kdo věděl, kde je cíl? Došel tam ten, kdo ho znal? Jak to, že tam nedošli ti, kdo cíl znali, ale ti, kdo původně mířili úplně jinam? Stačí bibli dobře znát?

4. POMŮCKY

obrázky darů, které přinesli mudrci.

Další pracovní listy naleznete v: Zdeněk Šorm, Pracovní listy Evangelia č. *V/1* nebo *Pracovní listy Skutky:* Putování za hvězdou (2 listy na jednom mají děti hledat v labyrintu cestu za hvězdou, na druhém pak domalovat tři mudrce u cíle, ke kterému je hvězda přivedla)

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Už jste se koukali na hvězdy? Proč na ně lidé koukají?

(Nechejte děti vyjmenovat různé příhody spojené s prohlížením noční oblohy. Během vyprávění můžete upozornit, které z nashromážděných motivů odrážejí postoj mágů, které mají blíže k biblické hvězdě)

Otázka pro starší školní věk:

Kdo je dnes všeobecně uznáván za moudrého člověka? (učitelé, profesoři, vědci, spisovatelé, politici, lékaři aj.)

Nechejte děti, ať samy vytypují různé postavy, a potom s nimi hovořte o tom, zda jsou to lidé sebejistí, kteří mají ve všem jasno, nebo spíše hledající a otevření. Mluví někdo z nich o tom, že k životu je potřeba ještě něčeho víc, než co on sám zná?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Můžete vyprávět také podle Tinie de Vries, Tím vše začíná, str 196-197. Vypravěčka se dobře soustředí na základní motiv, oslavu narozeného mesiášského dítěte představiteli dalekých pohanských národů

I. Motivace – rozhovor o hvězdách

II. Mudrci v daleké zemi pozorují hvězdy a narazili na novou hvězdu

III. Výprava do neznámé země za hvězdou

IV. Jeruzalémský královský palác není ještě cílem cesty

V. Herodesova nejistota a oznámení o městě Betlémě

VI. Pocta narozenému králi

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

Soustřeďte se též na vyprávění o mudrcích. Motivační rozhovor vám pomůže rozevřít obzor k necírkevním lidem, odtamtud můžete pak “přivést na scénu mudrce”. V případě, že děti budou příběh znát, přidejte další biblické souvislosti – hvězda (Nu 24), přicházející “sláva národů” (Iz 60) a j.

I. Motivace – rozhovor o vážených nekřesťanech

II. Matouš chce vyjádřit, že Ježíš přišel jako slíbený král pro všechny, a proto uvádí na scénu mágy od východu

III. Příchod mágů do Jeruzaléma a jejich otázky

IV. Herodesovo zneklidnění a odpověď zákoníků

V. Hvězda potvrzuje směr, ukázaný prorockou zvěstí

VI. Pocta a dary narozenému mesiáši

VYPRÁVĚNÍ

TŘI KRÁLOVÉ?

Určitě znáte vyprávění o tom, jak se Ježíšovi v jeslích přišli poklonit tři králové. V žádném betlému nemohou chybět. Hned si jich všimnete. Královské koruny, zdobené pláště. A patří k nim ještě velbloudi nebo koně. Práce na takových krásných figurkách musela těšit každého tvůrce betléma, malíře nebo řezbáře. Před Ježíšem Kristem se v pokoře sklánějí i králové a vladaři. Obraz betléma je poselstvím: Boží Syn je mocnější než nejmocnější lidé. (Ta jeho moc je však jiná a zatím skrytá.)

Určitě znáte to vyprávění o třech králích. Jenže dnes otevřeme Bibli, nalistujeme evangelium podle Matouše (2.kapitolu) a podíváme se do něj důkladně. A čeká nás překvapení – je to vůbec ten známý příběh? Hned v prvním verši zjistíme: nebyli tři a nebyli králové! O kom je zde tedy řeč?

MUDRCI ČI MÁGOVÉ

Bible říká, že to byli mudrci či mágové. Vědci, učenci, badatelé. Také vyznavači nějakého východního náboženství a jeho znalci či snad kněží. Docela jistě vzdělaní, učení muži. A docela jistě lidé, kteří nepatřili k Božímu lidu. Byli pohané. Jak se stalo, že zrovna tihle lidé vyhledali Ježíše?

VIDĚLI HVĚZDU

Jak se to stalo, úplně přesně nevíme. Najednou se objevili v Jeruzalémě a vyptávali se: „Kde je ten nově narozený král Židů? Viděli jsme jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.“ Viděli hvězdu a asi ne obyčejnou. Tihle lidé se pozorováním hvězd zabývali. Na hvězdy, na celý vesmír byli odborníky. Ale najednou viděli hvězdu, které nerozuměli. Najednou jim jedna hvězda zvláštně zazářila. Nějak vyčnívala, možná se nedala spočítat, nedala se zařadit do obrazu vesmíru, který znali. Nevíme, jestli byla nápadná, veliká, nebo čím je vlastně zaujala. Také nevíme, jak přišli na to, že má tahle hvězda něco společného s nově narozeným králem Židů. Víme jen, že (kupodivu!) opustili své pracovny, své domovy, svá známá místa, a vydali se na cestu, kterou jim hvězda ukazovala. A tak přišli (kupodivu!) do země izraelské, která nebyla ani velká ani nijak významná.

NEPOKOJ V JERUZALÉMĚ

Příchod neznámých pohanských učenců vyvolal v Jeruzalémě rozruch. Mluvili o nezvyklých věcech, nad kterými se tady nepřemýšlelo, všímali si úkazů na obloze, kterým nikdo nevěnoval

pozornost, a hlavně kladli divné otázky – ptali se na nového krále, který tu prý někde je. Jenže nikdo o tom nic nevěděl a ani nic takového nečekal.

Nejvíce se znepokojil král Herodes. Už dříve něco zaslechl o králi spravedlnosti a pokoje, který se náhle objeví a zvítězí nad těmi, kdo vládnou lží, strachem a bezprávím. Což byl Herodův případ. Herodes dosud řečem o tom králi nevěnoval moc pozornosti. Považoval je za výmysly, zbožná přání několika snílků. Teď se však přece jen zarazil. Že by hvězda spatřená pohanskými učenci souvisela s tímto Božím Králem, zvaným též Pomazaný (neboli hebrejsky Mesiáš a řecky Kristus)? Toho se Herodes bál. Potřeboval se dozvědět víc. Zavolal proto židovské učence znalé Písem a proroctví a vyptával se: „Povězte, co víte o příchodu Mesiáše? Jak se má ten Kristus objevit? Kde se narodí?“

VELKÁ VĚC NA MALÉM MÍSTĚ

Znalci Písma (vlastně Starého zákona) probírali všechno, co izraelští proroci pověděli o králi spravedlnosti a pokoje. Až nalezli slovo z proroka Micheáše: „A ty Betléme v zemi judské, zdaleka nejsi nejmenší mezi knížaty judskými, neboť z tebe vyjde vévoda, který bude pastýřem mého lidu, Izraele.“ – Rozumíte tomu? Jim to bylo docela jasné. Betlém je maličké město v judské krajině, nedaleko od Jeruzaléma – a přece jeho jméno se bude připomínat nad mnohá jiná, větší města. Vždyť odtud bude pocházet ten, který povede svůj lid („vévoda“). Ten, který bude lid chránit a o něj pečovat jako pastýř o své stádo. Chránit jej Slovem pravdy a pečovat o něj Slovem milosti. Znalci Písma pravili: „Tenhle vévoda a pastýř, o kterém mluví prorok, to je ten král spravedlnosti a pokoje, Mesiáš neboli Kristus. Bude z Betléma! V Betlémě se narodí – jako kdysi král David. Bude z Davidova rodu, může se mu dokonce říkat Davidův Syn.“ A jiní ještě dodali: „O tom králi a o hvězdě se mluví dokonce už v knihách Mojžíšových!“

HERODES – ŠELMA A POKRYTEC

Znalci Písma dál listovali prorockými knihami a dohadovali se, jak tomu všemu správně rozumět. Ale Herodes vzal slovo z proroka Micheáše vážně. Rozhodl se, že Mesiáše dá zabít dříve než vyroste, chopí se moci a Heroda svrhne. Teď jde o to, říkal si Herodes, Mesiáše nenápadně vypátrat a rychle odstranit, než přitáhne zájem lidí a než si získá podporu. Nechal si tedy zavolat ty pohanské učence a lstivě se vyptával: „Kdy to asi tak bylo, co jste poprvé spatřili tu hvězdu? Před měsícem? Před půl rokem? Podle znalců svatých Písem by se měl Mesiáš narodit v Betlémě. Jeďte tedy do Betléma, najděte ho a pak mi dejte vědět, kde je. Chtěl bych se mu také jít poklonit.“ Učenci vzali slova proroctví vážně. I když je možná trochu překvapilo, že tak významná věc jako narození krále spravedlnosti a pokoje se odehrává

v malém městě v malé zemi. Herodovu zákeřnost neodhalili.

SETKÁNÍ S JEŽÍŠEM

Mudrci šli podle návodu proroka – a znovu spatřili hvězdu! Zaradovali se, že se prorocké slovo shoduje s jejich pozorováním. Zaradovali se, že se mohou ve svém životě setkat s Mesiášem. Nevadilo jim, že přicházejí do obyčejného domu, kde leží malé dítě jménem Ježíš. Uvěřili, že Pán Bůh sám tady začíná své dílo záchrany člověka. Uvěřili, že Bůh Izraele je i jejich Bohem. Že Boží moc je skrytě přítomná v dítěti, které v Betlémě našli. Že se věčný Bůh projevuje na tom dítěti – v jeho životě, na jeho cestě. Aby lidé mohli Boha poznat. Aby se i oni, pohané, s ním mohli setkat. Kvůli nim přišel, kvůli nim je tady.

S radostí a s úžasem padli na zem, klaněli se tomu dítěti – a jako svému králi, jako svému pánu mu odevzdali dary. Zlato, kadidlo a myrhu. O zlatě určitě víte, že je dnes a vždycky bylo drahé. Možná vás překvapí, že zrovna tak vzácné a ceněné bylo i kadidlo. Ač se to podle názvu nezdá, kadidlo je tuze voňavé. Jako smůla, jako pryskyřice. Kadidlo a myrha se užívaly v chrámu, v tom izraelském i v těch chrámech východních. Možná, že mudrci měli v Betlémě malou bohoslužbu. Bohoslužbu vděčnosti, víry a naděje.

Herodovi nic neřekli. Bylo Božím řízením, že se do své země vrátili jinou cestou.

MODLITBA

Pane Bože, je to tvoje úžasné dílo, že se u Ježíšových jeslí setkávají lidé zblízka i z dálky, ti, kdo se narodili a vyrostli v lidu Božím, i ti, kdo teprve přicházejí, že se tu setkávají neučení i učení, jako třeba pastýři a mudrci. Bože, pomoz nám svým Duchem, ať i naše církev je takovým místem setkání, jakým byl Betlém. Pane Ježíši Kriste, buď uprostřed nás. Amen

(7). PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- promlouvají i k nám dnes hvězdy? Co všechno může dnes lidem ukazovat cestu do Betléma?

- co nakonec ukázalo mudrcům cestu do Betléma?

- víte, proč se říká, že byli tři? Je to napsáno v biblickém příběhu samotném?

- proč dnes lidé cestují do Betléma?

- už jste slyšeli, že někdo odmítl názor nějakého člověka s tím, že “je nevěřící” (není křesťan atd.)? Můžeme odmítat postoje a názory jiných, jen proto, že se nehlásí jako křesťané?

- nejsou někteří myslitelé, spisovatelé a novináři také na cestě ke Kristu? Můžeme si vážit jejich práce? Můžeme si vážit práce těch, kdo se neprohlašují za křesťany?

- byl některý diktátor tak mocný a schopný, že natrvalo prosadil všechny své plány?

- vzpomenete si, v kterých biblických příbězích se objevuje scéna s klaněním? Myslíte, že nějak s dnešním příběhem souvisejí? (např. Josef a jeho bratři, královna ze Sáby a Šalomoun aj.)

Odkaz na pracovní list

V2 Klanění mudrců

V2 Klanění mudrců

Odkaz na píseň

Svítá novej den (SV316)

Vyroste z kořenů proutek (SV42)

Sláva, haleluja (SV54)

Tomu, kdo pro žal hlavu věší, na nebi hvězda září

Ó Pane, smiluj se nad námi

Své, Bože, soudy dávej Králi (EZ72)

Vítr se ztiší, přestane bouřit moře

Vánoční (Jsem zde na zemi poutníkem) (SV133)

Ó křesťané všichni v radostném plesání

Cílová skupina

Starší školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

Matouš 2,1–23